

زندگی

چرا بعضی از ما فکر می کنیم همه چیز در قدیم بهتر بود؟

زندگی در گذشته!

سالگی! و این چرخه حسرت گذشته، مدام تکرار می شود. فارغ از این که این مقایسه ها تا چه اندازه در ست و منطقی است، باید این موضوع را در نظر داشت که اگر همیشه نگاهمان به گذشته مثبت باشد، هیچ وقت نمی توانیم رویه جلو و در مسیر تعالی حرکت کنیم. زیرا گذشته مدام به آدم تلنگر می زند که قبلا شرایط خیلی بهتر بود و امکان موفقیت در زمان حال وجود ندارد! با این حال، این یک واقعیت است که بسیاری از واکنش های ما نسبت به زندگی و انتخاب های بعدی مان، تحت تاثیر گذشته ای است که پشت سر گذاشته ایم. این گذشته می تواند سهم کم یا زیادی در حال و آینده ما داشته باشد و باید تکلیف خودمان را با آن روشن کنیم. در این پرونده می خواهیم دقایقی به این موضوع فکر کنیم که: «گذشته چه جایگاهی در حال و اندیشه و آینده ما دارد و چرا نگرش ما به آن، مهم است»؟

احمد کاظمی- «گذشته» معمولا بخش زیادی از افکار و مکالمات روزانه ما را به خود اختصاص می دهد. این تجربیات و خاطرات می تواند اجتماعی یا شخصی باشد. خیلی وقت ها بر ایمان پیش آمده که در محیط های عمومی مثل تاکسی، بازار، دانشگاه، محل کار و ... وقتی درباره یک موضوع اجتماعی روز در حال گفت و گو هستیم، ناگهان افرادی با افسوس از گذشته صحبت می کنند و به طور معمول از صمیمی تر بودن روابط اجتماعی، تفریحات و حتی طعم بهتر نان های قدیمی می گویند. برای بسیاری از ما حتی تلخی های دوران کودکی و نوجوانی هم به عنوان تجربه ای شیرین در ذهنمان ثبت شده و برای همین فقط خاطره خوب از گذشته داریم و مدام هم آن روزهای شیرین را مرور می کنیم. این سندروم، کوچک و بزرگ هم نمی شناسد! جوان ۲۰ ساله به دوران کودکی اش غیبه می خورد و جوان ۳۰ ساله هم به روزهای شیرین ۲۰

چه چیزهای گذشته و حال بیشتر مقایسه می شود؟

در گفت وگوهای روزمره با افراد خاطره باز، معمولا به یک سری مقایسه ها بیشتر بر می خوریم و فراوانی این مقایسه ها از بقیه بیشتر است. در ادامه این مطلب، به طور خلاصه به برخی از این موارد اشاره می کنیم و البته در قسمت بعد به این می پردازیم که آیا این مقایسه ها واقعا درست و منطقی است؟

۱- **قیمت ها:** به این جملات توجه کنید؛ «مرد میانسال: ۲۰ سال قبل با ۳۰ میلیون می شد، نیش همین خیابون خونه بخری اما الان نمی تونی با همون پول، خونه رهن کنی!» و یا «مسافر: آقا من ده هزاری دارم، خرد ندارم. سوار شم؟...» راننده تاکسی: ای بابا! الان ده هزاری که خودش خرده است. بیا بالا». شاید گوشتان با این جملات و جملاتی شبیه به آن آشنا باشد؛ زیاد و کم شدن ارزش پول، پرکاربردترین موضوع برای مقایسه وضعیت دو زمان متفاوت است. طرفداران این مقایسه در هر شرایطی و بدون در نظر گرفتن شرایط اقتصادی دنیا، کشور و درآمد خودشان معتقدند وضعیت اقتصادی در زمان گذشته به مراتب بهتر از زمان حال بوده است، چون قدرت خرید داشتی و می توانستی همه چیز بخری! مخالفان این مقایسه معتقدند که اتفاقا قبلا هم شرایط همین بود و خیلی ها نمی توانستند خیلی چیزها بخرند!

۲- **تعلقات اجتماعی:** به این جمله دقت کنید؛ «زمان ما احترام بزرگ ترها رو نگه می داشتن، اما حالا چی؟ نمی تونی به پچمت بگی بالای چشمت ابروئه!». تغییرات رفتاری بین انسان ها از دیگر مقایسه های پر کاربرد است. در واقع با گذشت زمان و هسته ای شدن خانواده ها، بسیاری از مناسبات بین افراد خانواده دچار تغییر شد؛ از جمله شکل احترام به بزرگ ترها یا سنت هایی مثل صله رحم و دید و بازدید اقوام. در این مورد می شود پذیرفت قدیم واقعا بهتر بود!

مقایسه حال و گذشته، چقدر منطقی است؟

وقتی سعی می کنیم موضوعی را در گذشته و حال بررسی کنیم، در واقع قصد «مقایسه» آن موضوع را داریم؛ مقایسه حالت یا موقعیتی در یک زمان، نسبت به زمانی دیگر و در بیشتر اوقات نتیجه جهت دار گرفتن از آن.

این مقایسه ها در مقام روش شناسی در پژوهش های اجتماعی و انسانی محل بحث است. در واقع شیوه های شناخته شده ای وجود دارد که می گوید به همین سادگی نمی شود دو وضعیت را با هم مقایسه کرد. چون اصولی هست که در یک مقایسه تاریخی باید مورد توجه قرار گیرد که به شکل اجمالی، به مهم ترین این ویژگی ها می پردازیم.

● **۱- بدون توجه به زمینه های تاریخی، مقایسه امکان پذیر نیست:** اصلی وجود دارد که هر رویدادی باید متناسب با وضعیت زمانی و جغرافیایی آن رویداد مورد توجه قرار گیرد. یعنی نمی توان دو واقعه تقریبا مشابه مثل «خرید خانه» را با هم مقایسه کرد بدون اینکه به «زمان» آن دو رویداد توجه نکرد. چرا که هر «زمانی»، شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی متفاوتی دارد و برای مقایسه دو رویداد تاریخی، باید به همه این عوامل توجه داشت و اصولا نتیجه مقایسه دو زمان متفاوت بدون در نظر گرفتن شرایط آن، اشتباه خواهد بود.

● **۲- بین واقعیت و روایت واقعیت، فرق است:** همچنین در بررسی دو پدیده در دو زمان مختلف، از آنجا که در زمان حال، ویژگی های یک پدیده ملموس تر است، افراد شناخت روشن تر و تسلط بیشتری روی موضوع دارند اما در رابطه با گذشته تنها به روایت ها اکتفا می کنند و از آنجا که روایت ها بازسازی شده واقعیت ها هستند، شاید جهت گیری نادرستی نسبت به یک پدیده داشته باشند. یعنی یک پدیده تاریخی زمانی که از دو شخص متفاوت روایت می شود، دو سر و شکل متفاوت می گیرد؛ چون این افراد هستند که روایت ها را خلق می کنند. در نتیجه قضاوت درباره گذشته سخت می شود چون از منظر هریک از افراد یک جور تعریف می شود و از این نظر، با احتیاط بیشتری باید به مقایسه پرداخت.

● **۳- شاخص های مقایسه باید روشن باشد:** زمانی که دو وضعیت تاریخی مقایسه می شود باید شاخص هایی مشخص شود که مبنای مقایسه قرار گیرد. صرف گفتن اینکه قدیم بهتر بود و الان اوضاع بد است، هیچ کمکی به بحث نمی کند. برای یک مقایسه منطقی، مثلا باید میزان تولیدات یک کشور و جایگاه آن در مقایسه با کشورهای همجوار در زمان حال در نظر گرفته شود و بعد آن را با زمان گذشته و همان شاخص مقایسه کرد. در حالی که ما در مقایسه ها فقط بخشی از زندگی خوب روزهای کودکی و نوجوانی را با همه زندگی امروزمان مقایسه می کنیم.

با این توصیف، بسیاری از مقایسه هایی که در گفت و گوهای روزمره با آن مواجهیم از این اصول بی بهره اند و در واقع جدال هایی اشتباه از نظر منطقی هستند که نه تنها سودی ندارند بلکه باعث هدر رفتن وقت و گاهی عصبی و مایوس شدن افراد می شوند.

ما مردمی نوستالژیک هستیم!

واژه نوستالژی در ابتدا برای یک نوع بیماری توسط یک پزشک سوئیسی ساخته شد. این پزشک دو بیمار داشت که وقتی به وطن خود بازگشتند و با خانواده خود دیدار کردند، در مان شدند! نوستالژی یک احساس غم انگیز همراه با شادی نسبت به اشیاء، اشخاص و موقعیت های گذشته است. زمانی که به محله قدیمی یا مدرسه دوران ابتدایی خود سر می زنی، احساسی عجیب همراه با شادی و غم به ما دست می دهد؛ ملغمه ای از دلتنگی و یادآوری خاطرات گذشته. در همین زمینه، در جامعه ما، اصطلاحاتی مثل «بچه های دهه شصت» یا «دهه هفتادی ها» وجود دارد که یادآور سبک زندگی و خاطرات و احساسات مشترک نسلی است که از امکانات، اوقات فراغت، وسایل تحصیل و... تقریبا مشابهی برخوردار بودند و با دیدن مثلا فلان سریال خارجی قدیمی، احساسات جمعی شان برانگیخته می شود! مشابه این افراد، گروهی هم هستند که مدام از دوران جوانی و وضعیتي که جامعه در آن روزگار داشت، تعریف می کنند. این تعریف از گذشته شاید بیش از آن که مربوط به ویژگی های اجتماعی آن زمان باشد، ناظر به شرایطی است که در آن از قدرت جسمی و روحی بهتری نسبت به حال برخوردار بودند و توجه بیشتری به پیرامون خود داشتند و همین امر، ذهنیت مثبتی از فضای اجتماعی آن دوره برایشان به جا گذاشته است. شاید بتوان این گونه گفت که ما ایرانی ها مردمی نوستالژیک هستیم. در رابطه با اینکه مردم دیگر کشورها چگونه اند تا در آن کشور و فرهنگ زندگی نکنی، نمی توان قضاوت کرد اما زندگی در ایران این نکته را روشن می کند که حافظه تاریخی مردم ما همچنان زنده است! این اتفاق خوبی است اما باید در نظر داشت که «حال» هم تاریخ فرداست، پس نباید به آن بی توجه بود.

چرا گذشته شیرین بوده؟

بیشتر ما ایرانی ها با دیدن خانه ای بزرگ با درختان سیب و پرتقال و نارنج و حوضچه ای در وسط حیاط که چند هندوانه هم در آن است، حس خوبی از روزگاری نه چندان دور را تجربه می کنیم. شاید هیچ کدام از ما در چنین خانه هایی زندگی نکرده باشیم و حتی پدر و مادرمان هم زندگی در چنین خانه ای را تجربه نکرده باشند اما این احساس مشترک را بارها با دیدن تصاویر و فیلم هایی که روایتگر زمان گذشته است، تجربه کرده ایم. این اتفاق جالب شاید نتیجه علاقه مندی به زندگی ساده اما با کیفیت قدیم است که برای ساکنان شهرهای بزرگی که در واحدهای کوچک برج ها و آپارتمان های سر به فلک کشیده محصور شده اند، غبطه و دلتنگی و حسرت به دنبال دارد. گذشته، ویژگی های دیگری هم داشت که آدم ها را به آن روزها علاقه مند می کند: نزدیک بودن خانه خوشاوندان به هم و بازی کودکان در کوچه ها و تعداد زیاد بچه های همسن و سال در خانواده و فامیل که فرصتی برای افسردگی های ناشی از تنهایی باقی نمی گذاشت. شهرها و محله ها کوچک بود و همه همدیگر را می شناختند و این نکته، به اعتماد و همدلی و دستگیری مردم از هم، منجر می شد. وقتی کسی گرفتار یا بیمار بود، افراد زیادی به دیدن و عیادتش می رفتند و نه تنها در دورهمی ها شرکت می کردند که کمک حال میزبان هم بودند. آن روزها فصل های سال هر کدام مراسمی داشت و در سبک زندگی مردم تاثیر عمیق می گذاشت. ورود میوه های نوبرانه، حال و احوال مردم را عوض می کرد و در پایان هر فصل، بساط تشری و شوری انداختن و پختن رب و درست کردن لواشک و خشک کردن سبزیجات به راه بود. هر مناسبت مثل عید نوروز و شب یلدا و چهارشنبه سوری و سیزده به در، فرصتی بود برای باهم بودن و به هم محبت کردن و... البته که یک سری ویژگی های این چنینی، نگاه به گذشته را شیرین می کند اما باید حواسمان باشد که ربطی به گذر زمان و گذشته و آینده ندارد بلکه روابط ما آدم ها با یکدیگر و سبک زندگی هایمان است که دستخوش تغییر شده است! شاید لازم است برای خوب کردن حال این روزهایمان، به جای سرک کشیدن در گذشته، تغییری در کیفیت زندگی مان بدهیم و نه به گذشته، بلکه به اصل و فطرت خود رجوع کنیم. تغییری که هر حوم قیصر امین پور به زیبایی آن را دریافتاده بود: «بیا بید نگاه می هم از نو به سنت کنیم...».

نگاه دین اسلام به گذشته چگونه است؟

تازمانی که زندگی ادامه دارد، تاریخ هم وجود دارد. علاقه به گذشته نباید به ایجاد شکاف بین این سه زمان اصلی (گذشته، حال و آینده) منجر شود، بلکه هر سه این موارد باید در یک راستا و در مسیر تعالی انسان قرار بگیرند. هدایتگری از جمله مهم ترین وظایف یک دین محسوب می شود. در این بین دیدگاه اسلام نسبت به گذشته جالب توجه است.

● **۱- تأمل در عاقبت پیشینیان:** قرآن سرشار از روایت هایی است که به گذشته انسان و پیشینیان او اشاره دارد؛ سرگذشت افرادی که زمانی مسائلی را رعایت نکرده اند یا رفتارهایی انجام داده اند که پیامدهایی برای آنها داشته است. قرآن عاقبتشان را شرح می دهد و برخی از این ماجراها را در قالب داستان نقل می کند و در آخر همگی را به تفکر و تدبر در آن دعوت می کند. این شیوه الهی به عنوان راهنمای انسان در زندگی دنیایی توصیه شده است و بر همین مبنا بزرگان دین این موضوع را مهم شمرده اند.

● **۲- امروز بهتر از دیروز:** همیشه باید خوب زندگی کرد و لحظه به لحظه بهتر شد. حضرت امیر المومنین علیه السلام می فرمایند: «اگر دیروز و امروز با هم برابر بود زیانکاری»! در واقع، در گذشته ماندن و حسرت آن را خوردن نه تنها نشان می دهد که شما اکنون به مراتب بدتر از گذشته داری که در بهترین وضعیت می توانی به موقعیت گذشته ات نزدیک شوی که هر دو حالت، ضرر و زیان است.

● **۳- استفاده از تجربه دیگران:** گذشته را می توان به عنوان یک تجربه دیده آزمایشی که تمام شده و نتیجه اش را نشان داده است. پس می توان به عنوان یک برنامه درسی و در راستای برنامه زندگی از آن بهره برد. با نگاه کردن به آن، اشتباهات احتمالی اش را کنار گذاشت و از راه های رفته شده آن درس گرفت. در این زمینه امام علی علیه السلام می فرمایند: «با مردان آزموده و صاحب تجارب هم نشین باش، چرا که ایشان متاع پر ارج تجربه های خود را به گران ترین بیایی فدا کردن عمر خود تهیه کرده اند و تو آن متاع گرانقدر را با ازان ترین قیمت یعنی با صرف چند دقیقه وقت به دست می آوری» (منبع روایت: شرح ابن ابی الحدید به نقل از وبلاگ عروة الوثقی).